

חקיקה אנטי-יהודית

בשלטון הנאצים חוקקו יותר מ-2,000 חוקים נגד היהודים בגרמניה שבגבולותיה מיום 1 בינואר 1937. בשל מבנהו הפדרלי של הרייך, קשה לקבוע בוודאות את מספרם המדויק, והמספר 2,000 מתייחס רק לחוקי הרייך וה'לנדר' (Laender; מדינות, מחוזות) הגדולים, ומייצג רק חלק מכלל החוקים נגד היהודים. אם מביאים בחשבון את הגופים הפוליטיים הקטנים יותר וכן את הגופים האוטונומיים, מגיע המספר הכולל ליותר מ-3,000.

תוכנית המפלגה הנאצית שנתקבלה בפברואר 1920, כללה ארבעה יעדים נגד היהודים:

1. יהודים לא יוכלו להיות אזרחים ולכן אמור מעמדם החוקי להיות מעמד של זרים; אסור יהיה ליהודים לשרת במשרות ציבור;
2. יש למנוע מהיהודים את ההגירה לגרמניה;
3. יש להשעות ממשרתו כול יהודי שהוא בעליו של עיתון גרמני או עורכו.

באותה עת לא היו הדרישות הללו חדשות, ואף לא נראו רדיקליות במיוחד. למעשה היו הן חזרה על התוכניות שהציעו המפלגות והגופים הפוליטיים האנטישמיים כבר לפני מלחמת-העולם הראשונה, ועלו בקנה-אחד עם הרעיונות והתקוות של חוגים נרחבים באוכלוסייה הגרמנית.

במבט לאחור אפשר להבחין בשלושה גלי חקיקה אנטי-יהודיים נפרדים: הגל הראשון גאה במרס 1933, וב-7 באפריל השיג את אחד היעדים הראשיים של הנאצים, עם החלת ה'חוק לשיקום שירות המדינה המקצועי'. חוק זה הסמיך את פיטורי הפקידים ה'לא אריים', פרט לאותם שהיו פקידים כבר ב-1 באוגוסט 1914, דהיינו, ביום פרוץ מלחמת-העולם הראשונה, או שנלחמו בחזית באותה מלחמה, או שאבותיהם או בניהם נפלו במלחמה. 'לא ארי' הוגדר אדם שהוא צאצא להורים וסבים יהודים, גם אם רק הורה אחד או סב אחד היו 'לא אריים'.

חוק זה היה לדגם למניעת היהודים מעיסוק במקצועות אחרים – כגון עורכי-דין ויועצי מס – ופיטוריהם של כול השכירים ה'לא אריים'. על רופאים ורופאי שיניים 'לא אריים' נאסר להימנות ברשימת המוסדות לרפואה חברתית. חוק שנתקבל ב-22 בספטמבר 1933, ושהקים מחדש את לשכת התרבות של הרייך

(Reichskulturkammergesetz), קבע גם את סילוק ה'לא אריים' מארגונים ומפעלים הקשורים בספרות, בעיתונות, בשידור, בתיאטרון, במוסיקה ובאמנות.

את החקיקה שמנעה מהיהודים מלעסוק במקצועות ועיסוקים שונים הגבירה תוספת של תקנות, שמנעו מהיהודים גישה למקצועות הללו מלכתחילה. החוק הראשון מסוגו היה ה'חוק נגד גרימת צפיפות יתרה בבתי-הספר הגרמניים ובמוסדות להשכלה גבוהה; (7 באפריל 1933), שהגביל את מספר התלמידים ה'לא אריים' שהתקבלו. כול הכללים הנוגעים להכשרה ולבחירות לגבי מקצועות שבפיקוח המדינה כללו 'סעיף ארי' (ראה 'אריפרגרף') שפירושו

היה כי 'לא ארים' לא יכלו לעמוד בבחינות גמר ממלכתיות, וכול אותם מקצועות היו חסומים בפניהם. ה'סעיף הארי' הוכנס גם לחוקי העזר של ארגונים, חברות ומועדונים מקצועניים, וכתוצאה מכך היה ליהודים קשה יותר ויותר להגן על האינטרסים שלהם או ליטול חלק בפעילויות חברתיות.

תלמידים וסטודנטים יהודים בבתי-ספר תיכוניים ובאוניברסיטאות לא היו זכאים עוד להנחות בשכר לימוד, למלגות, או לכול סיוע אחר; לזוגות חדשים לא הוענקו הלוואות הנישואין המקובלות אם אחד מבני הזוג היה 'לא ארי'.

קטגוריה אחרת של חוקים וחוקי עזר נועדה להפלות נגד הדת היהודית ולהציב מכשולים לקיום פולחנה ומנהגיה. כבר באפריל 1933 הוצאה השחיטה היהודית אל מחוץ לחוק. שופטים יהודים יכלו להיפסל בכול עת בגין משוא-פנים. יותר ויותר רשויות מקומיות אסרו על יהודים לבקר בבתי-מרחץ ציבוריים; סטודנטים יהודים שלא הופיעו ללימודים בשבתות או בימי חג יהודי נענשו, ומאסירים יהודים נמנעה הזכות לקבלת מזון כשר.

באמצע 1935 הגבילו חוקים אלה את חיי היהודים בגרמניה, ולרוב היהודים היו קשרים רק עם יהודים אחרים.

גל גדול שני של חקיקה אנטי-יהודית היה ב-15 בספטמבר 1935, כשאישר הרייכסטאג במושב בנירנברג שני חוקים שנוסחו בתוך זמן קצר, והם הביאו לידי הפרדה חוקית וחברתית סופית בין יהודי גרמניה לגרמנים. על-פי 'חוק האזרחות של הרייך' (Reichsbürgergesetz) נשללו מהיהודים כול זכויות הבחירה שלהם והם הפכו ל'אזרחים סוג ב'. תוצאה מיידית של חוק זה היתה, שעד סוף דצמבר 1935 פוטרו היהודים עובדי שירות המדינה, השכירים והפועלים, שעדיין החזיקו במשרותיהם. ובעיקר, חוק האזרחות היה לבסיס חוקי ל-13 צווים שונים, שכול אחד ואחד מהם התייחס לנסיבות מסוימות.

החוק השני שאישר הרייכסטאג באותו יום היה 'חוק הגנת הדם הגרמני והכבוד הגרמני' (Gesetz Zum Schutze des Deutschen Blutes und der Deutschen Ehre), שאסר נישואין בין יהודים לאזרחים מדם גרמני או קרוביהם. בעקבות חקיקת החוק ההוא הופעלה שיטת סיווג מסובכת שהגדירה מידות שונות של יהודיות, מ'יהודי מלא' (Voljude) ועד ל'נחשב ליהודי' (Geltungsjuden); מי שנחשבו ליהודים, למרות שהיו להם שני סבים 'ארים', מישלינגה דרגה א ודרגה ב, ולכול 'דרגה' הזכויות, החיסיונות והמגבלות המפורטים בתקנות.

גל החוקים השלישי נגד היהודים התייחס לתחום הפעילות היהודי הנוטר – הכלכלה. החוקים הללו, שתחילתם ב-1936-1937, נחקקו בעיקר אחרי ליל הפוגרום, הוא 'ליל הבדולח' (9-10 בנובמבר 1938) אותה שנה בוטל מעמדן של הקהילות כרשויות ציבור מוכרות, הזכאיות לתמיכה כספית והפטורות ממס. ב-12 בנובמבר 1938 הגיעה החקיקה הנאצית האנטי-יהודית לשלב הסופי. נוסף לקנס קיבוצי בסך מיליארד מארקים שהוטל על היהודים כקבוצה, כעונש על הריגת הדיפלומט הגרמני פום רט בפריס, היה עליהם גם לדאוג בכוחות עצמם

Verordnung Zur) כלכלת גרמניה' (Aususchaltung der Juden Aus Dem Deutschen Wirtschaftsleben) השלים את רשימת העיסוקים שכבר היו חסומים בפני היהודים; מיום 1 בינואר 1939 לא הותר עוד כול עיסוק ליהודי, אלא אם הוא בא במגע אך ורק עם יהודים. אחרי 9 בנובמבר 1938 נתקבלו עוד חוקים בשלושה תחומים שונים:

1. תפיסת נכסים בבעלות יהודים ועיקולם ('אריזציה') שהיתה ביזה חוקית מטעם המדינה;
2. הפרדת היהודים מהגרמנים במרחב ובזמן, איסור על היהודים להיכנס למקומות מסוימים או להיראות בפומבי בשעות מסוימות; מפברואר 1939, לא הותר עוד ליהודים להיכנס לקרונות שינה או קרונות מסעדה ברכבות; באפריל 1939 הותר לרשויות מקומיות להגביל ישיבת יהודים לבתים מסוימים או רובעי מגורים;
3. מסירת הטיפול בעול העניינים המדיניים הנוגעים ל'ענייני יהודים' לידי מוסדות הס"ס, וחיסול המוסדות היהודיים וביטול המעמד הציבורי של הקהילה היהודית.

ב-9 בנובמבר 1938 קיבל הרמן גרינג מהיטלר אישור לדון בכול העניינים המדיניים שנגעו ליהודים. כך יכול היה ב-24 בינואר 1939 למנות את רינהרד הידרך לראש ה'לשכה המרכזית להגירת יהודים', שלמעשה העניקה לס"ס את הסמכות בכול הנוגע ליהודים. במונחי תחיקה הובע מצב זה ב'צו העשירי להוצאה לפועל של חוק האזרחות של הרייך', מיום 4 ביולי 1939, שעל-פיו הוקמה ה'התאחדות הארצית של היהודים בגרמניה' (Reichsvereinigung der Juden in Deutschland), כדי לשאת באחריות לארגון ההגירה ולכול הכרוך בה וכן לעסוק בחינוך יהודי ובענייני סעד, בהשגחה ובפיקוח של היידריך בתפקידו כראש משטרת הביטחון (SIPO) והס"ד. כבר לפני פרוץ המלחמה, היו יהודי גרמניה לנודים ברשת חקיקה חסרת כול תקדים בהיסטוריה של הטיפול במיעוטים, בכול הקשור במספר רכיביה ובנחישותה לגבי מטרה אחת.

עם פרוץ המלחמה, הורחבו התקנות הקיימות בכול כיוון אפשרי ואף היו חמורות יותר. על היהודים נאסר לצאת ממגוריהם אחרי השעה 8 בערב (1 בספטמבר 1939); מקלטי הרדיו שלהם הוחרמו (20 בספטמבר 1939); מנות המזון שלהם קוצצו (7 בדצמבר 1939) ואחרי-כן קוצצו גם מכסות קצובות אחרות שלהם (23 בינואר 1940). ליהודים הותר לערוך קניות רק בשעות ספורות ובמספר מסויים של חנויות. מכשירי הטלפון שלהם נלקחו (19 ביולי 1940). מתחילת המלחמה היו היהודים לעובדי כפייה, ואף אחד מתנאי חוקי העבודה לא יושם לגביהם.

החל ב-19 בספטמבר 1941, היה על היהודים לענוד בפומבי את אות הקלון, ופרט לכמה מקרים יוצאי-דופן, לא הותר להם להשתמש בתחבורה ציבורית. ב-23 באוקטובר 1941 נאסרה הגירת יהודים.

ה'פתרון הסופי', שנחנך בשני משלוחים של יהודים מגרמניה למזרח באוקטובר 1941, השתקף בתוך הרייך בהפעלת כללים שמטרתם היחידה היתה לנשל את היהודים משרידי נכסיהם, להפלותם לרעה בכול דרך אפשרית ובנטילת כול זכות שעדיין נותרה להם. היהודים שגורשו למזרח איבדו אוטומטית את אזרחותם הגרמנית (22 בנובמבר 1941). בסוף יוני 1942 נסגרו אחרוני בתי-הספר היהודיים. גרמנים שקיימו קשרי ידידות עם יהודים היו צפויים למאסר לשלושה חודשים במחנה ריכוז (24 בספטמבר 1941). על ספרים גרמנים נאסר לשרת לקוחות יהודים (12 במאי 1942) ועל היהודים נאסר להחזיק חיות-בית 'גרמניות'.

החוק האנטי-יהודי האחרון, מיום 1 ביולי 1943, קבע שבמות יהודי יעבור עזבונו לרייך. במדינות בעלות-בריתה של גרמניה, או הכבושות בידיה, היו מידת החקיקה האנטי-יהודית וחומרתה תלויות במשטר ובלחץ המדיני והצבאי שהפעילה גרמניה, ובמידה שבה יכלה המדינה להניע את גרמניה לכבד את מעמדה במסגרת המשפט הבין-לאומי. וכך, לאחר סיפוחה של אוסטריה ב-13 במרס 1938, יושמה החקיקה הנאצית הגזענית לגבי אוסטריה בלי כול דיחוי. באותה מידה ובאותה צורה, ואף ביתר שאת, יושמו הדברים בגנרלגוברנמן בפולין, ששטחה שימש, מיד לאחר כיבושו, למקום מימוש הצעדים החמורים והאכזריים ביותר נגד היהודים. חודשים ארוכים ואף שנים עברו עד שצעדים אלה יושמו ברייך עצמו.

במדינות שנחלו תבוסה צבאית – צרפת, הולנד, לוקסמבורג, נורווגיה, יוגוסלוויה (סרביה וקרואטיה) ויוון – קבעו המפקד הצבאי הגרמני המקומי או ממשלת הבובות אמצעים משפטיים שהגדירו מי יחשב ליהודי ושהרחיקו את היהודים מחיי הכלכלה של המדינה. דומים היו הדברים במדינות שהיו בעלות-בריתה של גרמניה – איטליה, סלובקיה, בולגריה, רומניה והונגריה – אף שבמדינות הללו היה על גרמניה להפעיל מידות שונות של לחץ כדי להתגבר על ההתנגדות שהראו רוב הממשלות. המדינה היחידה שלא הפעילה כול חוק אנטי-יהודי היתה דנמרק, שמצבה ומעמדה על-פי המשפט הבין-לאומי הציל אותה מלחץ הגרמנים, וכך הצליחה להציל את רוב תושביה היהודים כאשר החליטו הגרמנים בסופו של דבר לגרש את היהודים גם משם ביולי 1943.

[ראה גם אנטיודונג; ברנהיים, עצומת-; (ה)משפט בגרמניה הנאצית; משפטים; משפט נירנברג; 'תקנון היהודים'].